

utan ett stort antal instruktörer. Särskilt utanför Japan tycks aikidons utveckling bara stimuleras av denna relativa oreda inom organisationen.

Morihei Ueshiba betonade alltid att aikido inte alls innebär att härma honom, utan finna sin egen väg, sitt eget uttryck. De många skickliga instruktörer som nu för tiden turnerar runt i våra länder, ger genom sina exempel allt fler elever chansen att finna sin egen stil, sin egen variant på den här märkliga, fridsamma kampkonsten.

Aikido i Sverige — fem decennier

I Sverige satte aikidon igång 1961, på ett café på Kungsgatan i Stockholm. Dessförinnan hade jujutsu och judo tränats under lång tid, om än i mycket blygsam skala.

Allra först med budo på svensk plan var Viking Cronholm, en boxare från Stockholm som tillbringade flera år runt sekelskiftet i USA och Sydafrika. Där stiftade han bekantskap med den märkliga japanska kampkonsten *jiu-jitsu* (en äldre västerländsk stavning av jujutsu), förmodligen den stil som Jigoro Kano, judons grundare, lärde ut.

1907 startade Cronholm träning i Fäktklubbens lokal på Smålandsgatan och fick bland sina första elever konstnären Bruno Liljefors och författaren Hasse Zetterström. Året därpå gav han ut den lilla boken "Jiu-jitsu tricks", som fram till 1980-talet har publicerats i 34 upplagor. Han undervisade också flitigt poliser, fångvårdare och militärer runt om i Sverige under seklets första hälft. Han dog 1961, 86 år gammal.

Fast det förmodligen var från Jigoro Kano som grunderna till Viking Cronholms jiu-jitsu kom, dröjde det till 1950-talet innan judo började utövas i vårt land. En judoinstruktör från

Viking Cronholm, först i Sverige med budo – redan 1907. Foto hämtat ur boken Jiu-jitsu tricks. Mycket mer om Cronholm står att läsa i Jujutsuns väg av Jan Malmstedt 1995.

Paris, Jean Vacharopoulos, kom till Stockholm 1954 och började propagera för sporten med uppvisningar och träning. Han beklagade sig över att man bara tränade jiu-jitsu i Sverige. I Frankrike och flera andra länder i Europa hade judo redan blivit en stor sport.

Två år senare, 1956, bildades Sveriges första judoklubb, Hie Gou i Göteborg. Året därpå var det Stockholms tur genom Gerhard Gosen. Dick, som vännerna kallade honom, hade tränat judo sedan 1949 i sitt hemland Holland och fått första dangraden – närmast en raritet i Europa på den tiden. 1957 var han igång med judoträning i Djurgårdsbrottarnas lokal på Döbelnsgatan 97.

På dagarna putsade han fönster för att få ekonomin att gå ihop. Han bodde i Bollmora och brukade ta sin moped till och från träningarna. Gosen bedrev träningen som en affärsrörelse. Den fick namnet *Stockholms Judo och Jiu-Jitsu Skola* och hamnade sedermera på Skånegatan.

Gosen hade bekantat sig en smula med karate i sitt hemland och i Frankrike, så även det övades en del i hans klubb.

Jan Hermansson var sjutton år när han 1959 började träna judo för Gosen. Snart fick han tjänstgöra som dennes assistent – hålla reda på närvaro och medlemsavgifter, ta hand om träningen när Gosen var iväg på någon av sina självförsvarskurser för fångvårdare. Efter ett träningspass på Skånegatan hamnade de två på ett café på Kungsgatan och Gosen visade en bok han hittat i Frankrike.

Omslaget pryddes av ett foto på en utsträckt arm, som tillhörde Kisshomaru Ueshiba. Boken handlade om aikido. Jan och Gosen bläddrade i boken och grunnade på hur de där märkliga aikidoteknikerna månne kunna utföras. De började pröva sig fram så smått i träningslokalen och tittade på åttamillimetersfilmer från Frankrike där Minoru Mochizuki visade upp sin aikido.

De gissade och experimenterade så gott de kunde och fick förstås en del om bakfoten. Längre trodde de till exempel att den svarta hakaman på bilderna var en kjol. Jan Hermansson lät sin mor sy en sådan, efter vad som gick att utläsa av bilderna, men den blev en smula trång. På en uppvisning vid Fallskärmsjägarskolan i Karlsborg, där Jan gjorde sin militärtjänst, sprack hans kjol sönder.

Ovissheterna hindrade ändå inte Gosen från att börja undervisa i aikido på Skånegatan och han fick flera entusiastiska elever bland sina judoutövare, såsom Sven Yngve Gyllsjö och Jan Beime. Både Gosen och Jan Hermansson var nere i Frankrike och tränade aikido för Tadashi Abe, och i januari 1963 kom Masamichi Noro till Stockholm på besök.

Han gjorde ett överväldigande intryck på de tränande. Judomannen Georg Irenius, som var en kraftig karl på 100 kilo, fick försöka lyfta Noro från golvet men kunde inte rubba honom. Noro förklarade att han blev tung genom att koncen-

Dick Gosen instruerar skådespelarna Tor Isedal och Sten Lonnert inför en pjäs på Stadsteatern. Gosen var först både med aikido och karate i Sverige. Foto: Ronny Karlsson/Pressens Bild 1965.

trera sig på sitt kroppscentrum, *tanden*. Då föreslog Stig Forsberg, som också tränat judo hos Gosen sedan begynnelsen, att Noro skulle ställa sig på en våg. Kanske skulle den ge utslag när han koncentrerade sig på det viset? Noro vägrade bestämt och sa att aikido inte alls hörde hemma i den snöda fysikens värld.

Efter hans besök blev intresset för aikido allt större och flera av Gosens gamla judoelever gick alltmer över till denna nya kampkonst. På hösten reste Jan Beime till Frankrike och tränade under oktober och november dagligen för Masahiro Nakazono, som var något av rikstränare där. Så snart Beime kommit hem från Frankrike, ställde han ner resväskan i lokalen på Skånegatan och sa: "Så här ska det gå till!"

Det blev därefter Jan Beime som drev på med aikidon.

Samtidigt var det ett antal av Gosens gamla elever som tyckte att det blev lite trångt hos honom. De gillade inte heller hans affärsverksamhet något vidare, utan tyckte att träningen skulle bedrivas i en ideell förening.

Svenska Judoförbundet hade bildats 1960 och alltfler regelrätta judoklubbar såg dagens ljus i Sverige. I den nybyggda Brännkyrkahallen fanns en ledig källarlokal. Den såg inte mycket ut för världen men där startade utbrytargruppen sin träning den första april 1964 under namnet Stockholms Judoklubb, som de bildat redan 1960 hos Gosen.

Det var framför allt Olle Edeklev, Robert von Sandor och Stig Forsberg, som stod bakom den nya klubben och såg till att lokalen i sporthallens källare inreddes i japansk stil. Villkoret för att få utnyttja lokalen var att de själva installerade ventilation och lade cement på det obehandlade källargolvet.

Träningsmattan fick klubben i gåva av ett företag. Det var en stråmatta i traditionellt japanskt utförande, möglig och risig redan efter båttransporten. Den slets snart ner.

Jan Beime hängde med till Brännkyrkahallen och satte igång aikidoträning där, på tisdag- och torsdagkvällar. För judo visade sig den elegant inredda lokalen passa dåligt. Den var avlång i stället för kvadratisk, dessutom stod några pelare illa till på träningsgolvet. När boxningslokalen i samma korridor blev ledig flyttade judon dit och aikidon fick ta över den första lokalen helt och hållet, under namnet Stockholm Aikikai.

Året innan hade Gosen bildat Stockholms Aikidoklubb, så det namnet var upptaget. Nakazono föreslog att klubben skulle heta Aikikai, vilket helt enkelt är normal japanska för aikidoklubb eller -förening. Av respekt för Nakazono rättade man inte den grammatiska felaktigheten med saknat genitiv. Stockholm Aikikai finns kvar idag och tränar alltjämt i samma lokal.

Gosen fortsatte med aikidoträning på Skånegatan flera år till, men det var en avtagande verksamhet. Mot slutet på decenniet hade hans verksamhet tynat. Också privat hade han bekymmer och blev alltmer svårmodig. När han sommaren 1969 stod inför en oundviklig konkurs slutade det med att han begick självmord, på ett sätt som tagit intryck av det japanska.

Jan Beime tränar med Lennart Inedabl på Stockholm Aikikai under 1960-talet. Beime startade 1964 den aikidoklubb som idag är Sveriges äldsta och satte fart på den svenska aikidon.

Jan Beime fick från start en väldig fart på sin aikidoklubb och började dessutom instruera spårvägens spärrvakter i självförsvar. Kontakten med Nakazono intensifierades. Beime åkte och tränade för honom i Frankrike och denne kom till Sverige och höll läger första gången år 1965. Han skulle komma fler gånger under 1960-talet. Nobuyoshi Tamura, som också hade bosatt sig i Frankrike, hälsade på första gången år 1966.

En annan klubb som bildades hos Gosen, i december 1964, var Budokwai. Det var Per-Erik "Pralen" Lund och några till som tränade judo i Gosens lokaler. När Gosens egen verksamhet något år senare trängde ut dem från deras träningsstider, hittade de en lokal i Alvik och flyttade verksamheten dit. Då

följde en aikidotrupp med, ledd av Hans Gauffin och den japanske instruktören Zentarō Kawana, som var graderad andra dan i aikido.

Så småningom skulle Budokwai komma att innehålla alla budosporter.

Nu var det sådan fart på aikidon i kungliga huvudstaden att Jan Beime och de andra tyckte det kunde vara på sin plats med en egen japansk instruktör. De reste ofta till kontinenten för att träna och ibland kom någon och hälsade på, men i långa loppet behövde de en kunnig aikidoinstruktör stationerad i Sverige. Beime hörde sig för hos Nakazono, som hörde sig för hos Hombu dojo i Tokyo, och de fick fatt i en ung japan som var villig att resa – Toshikazu Ichimura. Han förärades graden fjärde dan och sattes på planet.

Det var inget litet steg för den 24-årige Ichimura, som nyss tagit sin examen i ekonomi på Toyouniversitetet och fått sin första anställning, att bryta upp från hemlandet och bosätta sig i fjärran Sverige. I det japanska samhället är det svårt att komma tillbaka och finna sin plats redan efter några månaders bortovaro. Han måste räkna med att göra sin flyttning för gott eller inte alls. Ichimura accepterade, kanske mest för att en ung aikidoka inte fick säga nej till sina instruktörer när de bad om något.

Först hamnade han i Frankrike några månader, där den filosofiskt och religiöst engagerade Nakazono utövade ett varaktigt intryck på honom. Ichimura hade i Japan fått för sig att det var till Frankrike han var ämnad, så han hade börjat lära sig en del franska. Det var först hos Nakazono som han fick klart för sig att målet var Sverige, där han anlände den 4 september 1966.

Ichimura hade börjat träna aikido 1957 för Shoji Nishio och blev med tiden dennes assistent. Också för Yasuo Kobayashi tränade han en hel del. På universitetet startade han en

Toshibikazu Ichimura instruerar i iaido, svärdskonsten, Järfälla 1973. Foto: författaren.

aikidogrupp, med hård träning och ännu hårdare disciplin, som brukligt var på läroanstalterna vid den tiden och någorlunda alltjämt – ungefär som på engelska internatskolor.

Han var med detta inte alldeles lämpligt preparerad för svenskt idrottsliv. Så fort han började instruera på Stockholm Aikikai var det många som reagerade på den hårdhänta träningen och allvaret. Flera valde att i stället söka sig ut till träningen i Alvik och bara då och då utsätta sig för Ichimuras hårdhänta tag.

Lika kvickt kom Ichimura ihop sig med Jan Beime. Den företagsamme svenske aikidopionjären hade planer på att bilda ett stort institut för budo i Stockholm. Först hade han hoppats få Nakazono i toppen på det, då det verkade som om denne kanske skulle förlora sin position i Frankrike till följd av kontroverser med de franska organisationerna. När det rann ut i sanden ställde Beime sitt hopp till Ichimura.

Men japanen hade inget intresse av något sådant. Han ville

undervisa i aikido, renlärt och utan kommersiella eftergifter. Lukrativa självförsvarskurser var otänkbara för honom. Dessutom minskade antalet tränande under Ichimuras bistra tränarskap.

Redan före jul det första året kom smällen. I en dispyt med en judoutövare, docent Brimberg, hade Ichimura känt sig utmanad eller kränkt och stött sina fingertoppar lätt mot mannens ögon – inte för att skada, utan som en tillrättavisning. Brimberg blev skärrad och klubbledarna fly förbannade.

Ichimura måste lämna Brännkyrkahallen och startade med Olle Dehléns hjälp klubben Minnano, som först tränade på Kastellholmen och sedan i Västertorp, en av stadens södra förorter. Flera av Stockholm Aikikais duktigaste aikidoutövare följde med till Minnano.

I Brännkyrkahallen togs träningen över av Jan Beime och Roland Hultberg, som just kommit tillbaka från sin militärtjänst.

1967 blev Stig Forsberg upprig av en ung popmusiker som hette Ola Håkansson, sångare i det populära bandet Ola & the Janglers – men om sådant visste Stig ingenting. Bandet ville träna något för att hålla sig igång och hade blivit nyfikna på budosporterna. De hamnade i Jan Beimes aikidogrupp, vilket snart ledde till flera helsidesartiklar i tidningarna och god reklam för svensk aikido.

Jan Beime tröttnade efterhand på aikidoklubben och sökte sig till andra utkomster. Kontakten med Ola & the Janglers och andra popartister gjorde att han så småningom blev svenska idolors revisor och ekonomiske rådgivare. Ännu idag sköter han pengarna åt så gott som samtliga stora svenska artister, till exempel Ulf Lundell och Per Gessle. Lundell skriver i sin bok *Tärpilen* om Beime: "...så kan vi prata litegrann om framtiden och så kan du utgjuta dej om din älskade aikido."

På Minnano var träningen intensiv och krävande. När de

Popidolen Ola Håkansson gör futaridori, försvar mot två – den vänstra av dessa Jan Beime. Foto: Jan Delden/Pressens Bild 1967.

höll till på Kastellholmen fanns inte ens någon dusch, bara en dunk med kallvatten ute på gården. På sporthallen i Väster-
torp, dock, återfanns de moderna bekvämligheterna.

Förutom Olle Dehlén, som administrerade klubben, tränade bland andra Lennart Inedahl, Lars-Göran Andersson, Allan Wahlberg och Bror Söderman där. Bror blev snart den mest framträdande. Ett par år senare drabbades han av en bilolycka på autobahn i Tyskland, på väg från ett träningsläger, och invalidiserades.

År 1968 flyttade Ichimura till Uppsala, där hans fru Kerstin studerade, och de öppnade en klubb i samarbete med KFUM. Snart var det en handfull klubbar han reste runt till och höll träningspass i. Aikidon växte och Ichimura fick fler och fler elever. I Uppsala började man 1970 med ett stort årligt aikidoläger på sommaren, som alltjämt arrangeras varje år.

På Stockholm Aikikai fick Roland Hultberg och Thomas von Gegerfeldt bidrag från klubben till en vistelse i Japan. Även

Lars-Göran Andersson instruerar på Sverigelägret 2008 i Linköping. Foto: Traian Pop.

Guy Rixner följde med på egen bekostnad. De tränade ett halvår på Hombu dojo i Tokyo. När de kom tillbaka kunde de berätta att man visst fick ha roligt på en aikidomatta, man behövde inte ta det hela med Ichimuras blodiga allvar.

Lars-Göran Andersson var klar med sin utbildning 1969 och fick jobb i Göteborg. Där hade Karl Hansson på Göteborgs Judoklubb bedrivit lite aikidoträning en tid, med hjälp från böcker och allmänna gissningar. Lars-Göran började instruera eleverna.

Karl Hansson hade tidigare på året skickat ett önskemål – via Ichimura – om att få en japansk instruktör till Göteborg. Klubben hade god ekonomi genom sin bingo och tyckte sig ha råd. Dock visade det sig plötsligt att den som hade hand om bingon försvunnit med slantarna. Klubben skyndade sig att avbeställa instruktören men kontraordern nådde inte fram, så i augusti samma år anlände Takeji Tomita.

Tomita var då 27 år och fjärde dan i aikido. Han hade också börjat sin bana för Nishio, 1962 på Toyouniversitetet där

Ichimura samtidigt hade hand om aikidon. När det blev bestämt att han skulle åka till Sverige bad Nishio sin gamle vän Morihiro Saito att drilla Tomita lite extra i Iwama, där det var träning flera gånger dagligen. Efter ett antal månader där reste Tomita till Sverige.

Tomita bodde ett år i Göteborg men hamnade sedan i Stockholm. Där instruerade han dels i Stockholms Studenters Budoklubb, ledd av Palle Lundin, och dels på Budokwai sedan Kawana åkt hem till Japan. Snart hade han öppnat sin egen dojo, som flyttade mellan olika lokaler innan den fick fäste på Kommendörsgatan på Östermalm, där den ännu ligger.

Nu blev det ungefär så med svensk aikido, att den delades upp mellan Ichimura och Tomita. Ichimura var av Hombu dojo utsedd till ansvarig för svensk aikido och kallades även av den svenska organisationen för rikstränare, men det var under 1970-talet i högre grad Tomita och hans elever som såg till att sprida aikidon över landet. Bland hans elever från studentkårens aikido i Stockholm var det många som flyttade ut efter examen och startade klubbar på andra orter än storstäderna. Likaså hjälpte Göteborgs Aikidoklubb till med att stimulera och stötta många nya klubbar i den delen av Sverige.

Ichimura besökte praktiskt taget varje månad även Finland, som under hans trägna arbete fick en allt större kader av aikidoklubbar. Tomita reste en del till Danmark. Norge löd dock under den engelske rikstränarens domäner – på den tiden Chiba, senare Kanetsuka.

Det förekom ytterst sällan att Ichimuras och Tomitas elever hade något med varandra att göra. I början höll de två japanerna då och då gemensamma träningar eller läger, men det samarbetet avstannade. Deras elever ärvde eller rentav förstärkte motsättningen, så att svensk aikido såg ut att spricka upp i två grupperingar.

Men de japanska lärarna fick också problem med sina egna

Den alltmör populäre Seishiro Endo från Hombu dojo kommer årligen till Sverige och håller läger. Foto: Magnus Hartman.

elever. Japanerna agerade ofta på ett sätt som inte riktigt stämde överens med svensk idrottsrörelse och föreningsliv. Januari 1983 hade svensk aikido vuxit sig tillräckligt stor för att äntligen säga ifrån.

Klubbledarna i Stockholm, varav flera hörde till Ichimuras främsta elever och somliga tränat aikido även innan han kom till landet, samlades och skrev ett brev till honom. Där förklarade vi vårt missnöje och begärde av Ichimura att foga sig i de regler och normer som råder i Sverige. Han hade uppträtt såväl kränkande som våldsamt mot många av de tränande och hade mycket bestämda åsikter också om hur de skulle leva sitt privatliv.

Märkligt nog samlades några av Tomitas främsta elever samma vecka och skrev ett ganska likartat brev till honom – utan att någondera gruppen var införstådd med den andras handlande.

Göteborgslägre 1986, det första Sverigelägre. Tredje fr.v. i främre raden är Jan Eriksson, därefter författaren, Tomas von Gegerfelt, Sören Olsson, Ulf Evenäs, Lars G Andersson, Urban Aldenklint, Jan Hermansson, Hans Gauffin och Peter Spangfort.

Med Tomita var det inte fråga om så upprörande ting som med hans landsman. Tomita hade sedan starten lyckats bättre med att anpassa sig till sitt nya hemland och dess traditioner. Han lärde sig också det svenska språket betydligt bättre. Men när en skara av hans elever skrev till honom protesterade de mot komplicerade regler och kostnader i samband med graderingarna och hans försök att starta en separat svensk aikidoorganisation under begreppet *Takemusu aiki*, ungefär som Saito höll på att göra i Japan.

Därefter var relationerna mellan klubbarna och de japanska instruktörerna ganska kyllda. I stället började klubbarna samarbeta med varandra – tvärs över de gamla blockgränserna. 1986 hölls ett stort aikidoläger i Göteborg med enbart svenska instruktörer, vilket blev det mest besökta lägret i svensk aikidos historia. Det var Jan Seveflod, instruktör i Järfälla, som kläckte idén. Det kallades Sverigelägret och har upprepats ett antal gånger på olika orter sedan 1986.

Nu började också antalet aikidotränande i landet att stiga med större hastighet än tidigare, och fler klubbar bildades. I stället för att vara näst intill handlingsförlamad av de japanska instruktörernas auktoritet, började styrelsen i Svenska Budo-förbundets aikidosektion att agera fritt, djärvt och optimistiskt.

Såväl Tomita som Ichimura fann snart att intresset för att anlita deras tjänster svalnade på många klubbar, i vissa fall kunde de själva välja att avsluta sitt samarbete med dem.

För Ichimura blev det snart så att han inte engagerades på andra håll än av sin egen klubb i Uppsala och aikidon i Finland. Det blev svårt att försörja sig. Likaså hade han allt djupare engagerat sig i en japansk kristen sekt, som ogillade hans utövande av en aldrig så fredlig kampkonst. Därför, på dagen av sitt tjugonde år i Sverige, beslöt han att återvända till Japan. Det skedde 1986.

För Tomita gick det inte lika långt – den gången. Hans

klubb på Östermalm var betydligt framgångsrikare än Ichimuras, dessutom behöll han ett samarbete med flera klubbar i landet. Efter några svåra år hade en någorlunda balanserad ordning återinträtt och varade fram till 1990-talets inledning.

I och med att Ichimura lämnade landet befann sig Sverige utan riksinstruktör. För svenskar betydde detta inte särskilt mycket, eftersom man under 1980-talet hade intensifierat samarbetet med en rad höggraderade japanska instruktörer – såsom Sugano, Nishio och Kobayashi. De hälsade på regelbundet och genomförde såväl träningsläger som dangraderingar.

Men för Hombu dojo i Tokyo var situationen lika oroande som unik. I alla andra länder hade man en japansk instruktör som ansvarade för träning och gradering – Sverige blev liksom en *ronin*, en herrelös samuraj.

Det var aldrig aktuellt för Hombu dojo att ge Tomita det lediga uppdraget, beroende på dennes intima samarbete med Saito. Morihiro Saito umgicks tydligt med tankarna på att bryta sig ut och bilda en egen organisation, och även om det inte blev av var hans attityd gentemot Hombu dojo synnerligen självständig. Därför såg man även på Tomita med viss reservation.

Visserligen fick han under den Europeiska Aikidofederationens kongress i Stockholm 1987 rätten att utföra dangrade-ringar i eget namn – det hade dittills gjorts via Saito – men att göra honom till Hombu dojos utsände var det aldrig tal om. Inte heller var han själv särskilt intresserad av det, han har alltid haft inställningen att så långt som möjligt undvika engagemang i det organisatoriska.

Den tyske rikstränaren Asai gjorde vissa framstötter i hopp om att kunna utöka sitt territorium också till Skandinavien, men gentemot detta förhöll sig den svenska aikidostyrelsen sval.

Vid ett möte med honom i Helsingfors på våren 1987

sade Sven Yngve Gyllsjö och jag från den svenska styrelsen blankt nej till Asais erbjudande.

Det var för honom en ny upplevelse – japanska instruktörer var inte vana att höra det ordet. Sedan dess har han visat en viss barskhet mot den svenska aikidon, och såg till att de europaboende japanska instruktörerna bojkottade den uppvisning som hölls i samband med kongressen i Stockholm senare samma år.

Hombu dojo hade inte mycket sympati för Asais bitterhet men oroade sig för den svenska situationen, som de trodde skulle kunna innebära en försämring av kvaliteten och ordningen på aikidon i landet. På våren 1988 förklarade de så plötsligt att inga japanska instruktörer skulle ha rätt att instruera och gradera på svensk mark, innan man nått en överenskommelse med den svenska organisationen.

Denna bojkott kunde kvickt ha blivit förödande för svensk aikido, men redan i samband med den Internationella Aikidofederationens kongress i Japan, sommaren samma år, mötte Sven Yngve Gyllsjö och undertecknad från den svenska styrelsen Moriteru Ueshiba på Hombu dojo.

Överenskommelsen blev överväldigande generös: Sverige skulle tills vidare ha rätten att inbjuda alla de japanska instruktörer som man av tradition haft ett samarbete med, vilket under åren hade blivit ett ganska stort antal. Finland fick samma rättighet.

Därmed blev Skandinavien testområde för en helt annan modell än den genom åren vedertagna – ett slags frizon. Redan året därpå besökte Moriteru Ueshiba Sverige och kunde konstatera att hans oro stillats. Sverige har därefter hastigt fått mycket goda kontakter med Hombu dojo och röner dess fulla förtroende.

Den skandinaviska modellen verkar också mer och mer bli Hombu dojos policy för framtiden, eftersom de allra flesta ut-

sända japanska instruktörerna hamnat i tilltagande konflikter med organisationer och klubbar i sina länder.

I hög grad beroende på Ichimuras konflikter med svenska klubbledare var det några som redan i början på 1980-talet letade efter en annan, förhoppningsvis behagligare aikido-instruktör. Sjunne Ferger i Örebro hittade Kenjiro Yoshigasaki, en i Bryssel boende instruktör för Toheis aikidoorganisation. Yoshigasaki bjöds in till ett träningsläger i Örebro 1982 och möttes av en stor och nyfiken skara svenska aikidoinstruktörer. På några år hade han inlett ett flitigt samarbete med flera svenska klubbar, som gick över till Toheis aikidostil, som brukar kallas ki-aikido.

Varken Tomikis form av aikido eller Shiodas Yoshinkan har ännu gjort sin entré i Sverige.

Ända fram till det tidiga 1990-talet var Tomitas klubbar en del av Aikikai och skötte sina graderingar på samma sätt. Kyu-grader sköttes via aikidosektionens gemensamma graderingskommitté medan dangrader ombesörjdes av Tomita i Sverige och Saito i Japan, i båda fallen med Aikikais diplom och regler. En ändring inträdde genom att Saito och Tomita på sommarlägret i Danmark 1992 kom överens om att avbryta sitt mångåriga samarbete och att därmed låta svenska elever till dessa lärare själva välja vem av dem de fortsättningsvis ville samarbeta med. Det övervägande antalet berörda klubbar valde att söka samarbete direkt med Saito.

För det ändamålet gjorde Ulf Evenås en resa till Iwama och diskuterade det framtida samarbetets former med Saito. Ulf var den efter Tomita mest meriterade av denna grupps aikidoinstruktörer, också i Saitos ögon. Mötet slutade så att de kom överens om att de berörda svenska klubbarna skulle få möjlighet att sköta sin träning och sina graderingar i enlighet med Saitos system *Iwama ryu*, döpt efter hans dojos hemort. Ulf förärades graden 6 dan Iwama ryu samt titeln *shihan*, som

Tamura reste till mängder av länder och höll träningsläger, även flera gånger till Sverige. Foto: Magnus Hartman.

innebar att han fick möjlighet att utföra dangraderingar inom detta system.

Vid Ulfs återkomst samlades ett möte med såväl de svenska som danska klubbarnas representanter, där ett regelverk tog form och en skandinavisk graderingskommitté för Iwama ryu bildades. Genast sattes en intensiv uppbyggnadsfas igång för Iwama ryu i Skandinavien, med gemensamma läger och kurser, egna diplom och samlade insatser för marknadsföring och information om Iwama ryu.

Inom aikidosektionen blev det snart nödvändigt att införa en nyordning också för den majoritet av svensk aikido som stod fast vid Aikikai och dess graderingsregler. Redan långt tidigare hade Ki sin egen struktur och egna graderingar, vilket spelade ringa roll för övriga klubbar eftersom Ki utgjorde en så liten del av svensk aikido – men nu när också Iwama ryu och därmed totalt ungefär en fjärdedel av svenska aikidoutövare graderades på andra vis, behövde också Aikikai definieras med

egen graderingskommitté och egna detaljerade regler. Det var inte längre aikidosektionens sak att centralt administrera graderingar.

Att bilda en kommitté för Aikikai visade sig kräva en långdragen process med flera klubbledarmöten på vägen, men genom Sven Yngve Gyllsjös enträgna arbete som tillfälligt återinträdd ordförande bildades så en graderingskommitté för Aikikai på styrelsemötet den 5 mars 1994, bestående av Jan Hermansson, Urban Aldenklint, Jan Nevelius, undertecknad och Cecilia Ralfe. Något senare invaldes också Lennart Linder i kommittén. Den upprättade under det följande året regler för graderingar i enlighet med de direktiv som fanns från Aikikais Hombu dojo, samt introducerade i Sverige de tre titlarna *fukushidoin*, *shidoin* och *shihan*, som tidigare införts från Hombu dojo och börjat appliceras i andra länders aikidoorganisationer.

Kommittén fick också ta ett mer direkt ansvar över dangraderingar i Sverige än vad som tidigare varit fallet, och tätare kontakt med Hombu dojo – i synnerhet vad gällde de högre dangraderna, där det i enlighet med Hombus önskemål blev kommitténs rekommendationer som kom att spela den största rollen.

De följande åren kännetecknades av hur de olika graderingssystemen – eller om man så vill stilarna – konsoliderade sina verksamheter och profilerade sig. Därmed blev det angeläget att också verka för den svenska aikidons stora gemenskap tvärs över stilgränser, en angelägenhet som stod klar redan från början.

De tongivande veteranerna inom de olika stilarna fortsatte att ha den bästa kontakt med varandra och hålla dialogen igång. För att detta skulle ske också bland alla övriga aikidoutövare, i synnerhet nykomlingarna som inte hade någon erfarenhet av svensk aikido före denna uppdelning, drevs det på för

Peter Spangfort, framstående inom både Ki och Aikikai, gör tachidori, försvar mot svärd. Foto: Binge Eliasson.

att ordna Sverigeläger av den typ som hölls med sådan framgång i Göteborg 1986.

Detta upprepades januari 1994 i Örebro, med hjälp av klubben Mifuné och med idel svenska instruktörer från Aikikai, Iwama ryu och Ki. Det genomfördes på nytt påsken 1998 – denna gång var det åter Göteborgs Aikidoklubb som tog hand om genomförandet på sin hemort. Sedan dess har det upprepats på olika platser ungefär varannat år.

Inom aikidosektionens arbete infördes vid årsmötet 1997 en omfattande uppdelning, så att det allra mesta av verksamheten – så långt det var möjligt – skulle delas upp på de tre stilkommittéerna Aikikai, Iwama ryu och Ki. Det hade visat sig att dessa strävade åt delvis olika håll med sina ambitioner. Framför allt ville de i de flesta ting söka egna lösningar, så det blev logiskt att låta dem själva ansvara för sådant som utbildning, läger, PR och så vidare. Sektionens ekonomiska medel delades upp därefter.

Inom Aikikai ledde det till att de berörda klubbarna vid sin klubbledarträff beslöt att bilda en ytterligare kommitté, som skulle ansvara för det administrativa arbetet, medan Aikikais graderingskommitté skulle sköta frågor som rörde grader och därmed kontakten med Hombu dojo.

Arbetsuppdelningen visade sig dock långt ifrån självklar i praktiken. Eftersom stiluppdelningen i grund och botten handlade om en uppdelning i olika graderingssystem fanns det inte mycket utom graderingar att sköta, så det var inte mycket Aikikaikommittén kunde göra som inte redan gjordes av dess graderingskommitté.

Likartat var problemet för aikidosektionens styrelse, som inte hade så mycket att göra när de olika stilkommittéerna skötte det mesta av den löpande verksamheten. Dessutom fick de för detta en betydande del av sektionens anslag.

Ändå rullade allt på ganska okomplicerat under 1990-talet och 2000-talets första år. Men våren 2002 stod det klart att Morihiro Saito, Iwama ryus överhuvud, var tård av sjukdom och inte hade långt kvar. Ulf Evenås var i Japan och samtalade med honom, varvid Saito framförde önskemålet att Iwama ryu-gruppen skulle återförenas med Aikikai.

Arbetet med detta begynte så fort Ulf kom hem från Japan. Det var ingen oöverkomlig uppgift, eftersom flera inom Aikikai och Iwama ryu i Sverige fortlöpande hade hållit kontakten, utbytt erfarenheter och samarbetat på olika vis. Vi kom överens om att pröva och inleda övergången genom att vid en Iwama ryugradering i Göteborg under maj månad erbjuda dem som godkändes för dangrader att välja om de också ville ha motsvarande Aikikaigrad. Därför satt även undertecknad med bland examinatorerna, som representant för Aikikais graderingskommitté.

Kvällen efter denna gradering nåddes vi av beskedet att Saito hade avlidit.

Mats Alexandersson visar iriminage på Sverigelägret 2008 i Linköping. Foto: Traian Pop.

Arbetet med att konvertera Iwama ryus grader till Aikikai satte fart, likaså införlivades Iwama ryuklubbarna i Aikikai-kommittén. Konverteringen av grader drog ut på tiden, eftersom det innefattade ett par hundra personer och måste göras i samförstånd med Hombu dojo. Under 2004 slutfördes arbetet. Sedan tog det några år till innan utövare från Iwama ryu också på rimlig tid kunde erhålla nästa grad i ordningen, eftersom ganska utsträckta minimitider råder mellan de högre dan-graderna.

Också aikidosektionen organiserades om. Det var inte längre meningsfullt att ha uppdelningen på stilkommittéer, eftersom blott två återstod – Aikikai och Ki, varav den senare stod för blott cirka 10% av hela medlemstalet. Det fanns en ytterligare grupp med eget graderingssystem, Tomitas, men de var ännu färre och hade inte ställt krav på att få bilda en egen stilkommitté.

I detta läge beslöt aikidosektionen på ett årsmöte att lägga ner stilkommittéerna och göra Aikikais graderingskommitté till

sektionens egen, eftersom de allra flesta graderingarna i Sverige var just Aikikai.

För att delvis motverka denna centralisering modifierades kommitténs regelverk så att klubbar fick möjlighet att själva arrangera dangraderingar med de examinatorer de önskade, som var shido-in eller shihan. Dessa nya regler, som fortfarande gäller, trädde i kraft i februari 2007.

En ny stil har på sistone dykt upp på den svenska aikido-kartan, i och med att några klubbar har börjat samarbeta med Hitohiro Saito, Morihiros son, och hans organisation *Aiki-shuren*. Han har sitt eget graderingssystem. Hitohiro Saito var 6 dan Aikikai men bröt med Hombu dojo en tid efter sin fars död. Han har en egen dojo i Iwama, separat från den som hans far drev och som ägs av familjen Ueshiba. Sistnämnda dojo kallas numera Ibaraki. Den leds av Isoyama och Inagaki.

År 2009 fick Svenska Budo & Kampsportsförbundet en ny struktur, där de gamla sektionerna bildade egna underförbund, med en högre grad av självständighet än förr. Aikidosektionen blev därmed Svenska Aikidoförbundet, vars första ordförande Leif Sunje också var den sista sektionen hade.

Den svenska situationen är annorlunda gentemot de allra flesta länderna i världen på så vis att alla aikidoklubbar i vårt land ingår i en och samma organisation, Svenska Budo & Kampsportsförbundets underförbund Svenska Aikidoförbundet. I övriga länder – även Japan – är det snarare så att aikidon delat upp sig på ett antal olika, ofta små, organisationer som fungerar helt utan kontakter eller samarbete med varandra. Det kan förstås leda till onödigt groll och göra fortsatt spridning av aikidon snårigare.

Den svenska modellen innebär å andra sidan att stora friheter måste ges de olika klubbarna och stilarna, så att de kan verka i hög grad efter eget behag och i den riktning som de önskar. Det betyder exempelvis att det inte finns ett enhetligt

Takemori visar en läsning på Cenneth Sparby från Uppsala, vid ett läger på Enighet i Malmö 2005. Foto: Paul Ericsson.

graderingssystem för all svensk aikido, om än de allra flesta hör till Aikikai.

I dagsläget sker graderingar också inom ki-aikido, Tomitas graderingssystem, samt Hitohiro Saitos organisation Aikishuren. De har egna regler för såväl dan- som kyugrader. Det är bara Aikikais graderingar som formellt sköts genom Svenska Aikidoförbundet, vars styrelse utser Aikikais graderingskommitté. Övriga system sköter sina graderingar utanför förbundets kontroll och insyn.

Det är framför allt på Sverigelägret som de olika stilarna möts och samarbetar. Annars är de tämligen avskilda från varandra.

Även inom Aikikai finns flera olika grupper, oftast knutna till olika japanska lärare som i och för sig allihop hör till Aikikai. Det är en mångårig tradition. Exempelvis är det en mängd klubbar som troget tränar vad de lärde sig av Morihiro Saito, andra följer Nishio, samt dennes elever Takemori och Shishiya, andra Endo, Kobayashi, och så vidare.

Många utövare rör sig obehindrat mellan dessa grupper,

medan andra sällan söker sig utanför sin egen grupp – utom just på Sverigelägren.

Dessa uppdelningar syns vara ofrånkomliga följder av att svensk aikido vuxit sig tämligen stor under de snart 50 gångna åren. Mängd ger mångfald.

Under de första decennierna var svensk aikido tämligen likriktad. Klubbarna följde antingen Ichimura eller Tomita och så mycket annat fanns inte att välja på innanför landets gränser. Men gradvis var det allt fler aikidoutövare som åkte utomlands för att träna, såväl till Japan för längre uppehåll som till Frankrike och andra europeiska länder där det fanns andra aikidolärare att lära känna och ta intryck av.

Under 1970-talet började även aikidoinstruktörer från andra länder komma och hålla läger i Sverige. Det tilltog under 1980-talet. Mest var det fråga om japanska instruktörer, vare sig de kom från Japan eller från andra länder de verkade i.

Några få hade gästat Sverige enstaka gånger redan på 1960-talet, såsom Noro, Tamura och Nakazono. Följande decennier blev det regelbundna besök av Kobayashi, Igarashi, Saito, Nishio, Sugano, Endo och andra. Även några västerländska instruktörer kom, framför allt Christian Tissier och Franck Noel. De visade att aikido kan se ut på många olika sätt, som varken är mer eller mindre rätt än andra.

Det var nog denna tilltagande mångfald som bidrog till den ökade mängden svenska aikidoutövare, åtminstone i samma grad som det omvända var sant. Så här såg tillväxten ut för svensk aikido under dess första fem decennier:

<i>År</i>	<i>Klubbar</i>	<i>Medlemmar</i>
1970	11	700
1980	24	1.145
1990	40	2.730
2000	95	4.651
2009	105	5.045

*Eleonore Bjerlemo instruerar på Sverigelägret 2008 i Linköping.
Foto: Traian Pop.*

Siffrorna visar ungefär en fördubbling varje decennium utom det senaste. I själva verket passerade aikidon 5.000 medlemmar redan 1996 men sedan dalade det något under återstoden av 1990-talet. Under 2000-talet har det pendlat runt 5.000 medlemmar och verkar inte bli så många fler. Även antalet klubbar har hållit sig tämligen konstant runt hundra.

Inför firandet av den svenska aikidons trettioårsjubileum i början på 1990-talet roade jag mig med att fixera en formel för dess tillväxt, baserad på den dittillsvarande utvecklingen:

$$Y = 6x^2 + 20x + 700$$

Y är antalet utövare vid ett visst årtal (minus 1973, som för enkelhets skull gjorts till utgångspunkt för formeln). Det skulle innebära att svensk aikido fick 5.000 medlemmar 1998, vilket stämde ganska bra – men 10.000 år 2009 blev det inte, så där sprack det.

Jag hade trott att toppvärdet för aikidoutövare i Sverige skulle vara ungefär samma procentsats som de har i Frankrike, där aikidon är välutvecklad över hela landet. Ungefär en procent av den franska befolkningen tränar aikido. Det skulle för

svensk del betyda cirka 9.000 utövare, men dit verkar det ännu vara väldigt långt.

Storleksordningen runt 10.000 verkar gälla för varje budoart och kampsport i Sverige, vad vi har kunnat se i förbundet. Karate är den art som hittills blivit störst, med omkring 15.000 medlemmar, men stagnerade sedan och är nog nu snarast krympande. Judo ligger på cirka 12.000 medlemmar och har så gjort rätt länge. Ju-jutsu syns ha stannat på strax under 10.000, taekwondo vid cirka 7.000 och så vidare. Hittills är det ingen av de österländska kampkonsterna som ens under en period varit större än så, vilket antyder att det är en realistisk gräns att sätta även för aikidons expansion. Frågan är bara när och hur vi når dit.

Det borde egentligen redan ha skett. Man måste ju konstatera att den här fridsamma kampkonsten, utan tävling och utan attacktekniker, som kräver minst lika mycket av sinne som av kropp, torde falla det svenska temperamentet väl i smaken.

Budo & Kampsportsförbundet

— allt under ett tak

Den första judoklubben i landet var Hie-Gou i Göteborg, som bildades 1956. Redan året efter kom en klubb i Stockholm och till 1960 hade det blivit ett tiotal. De samlades den 27 november 1960 i Göteborg och bildade Svenska Judoförbundet, som den 25 november året därpå anslöts till Riksidrottsförbundet.

Från och med 1964 kom ett stigande antal klubbar med andra budosporter på programmet – karate, aikido, kendo och jujutsu. Eftersom medlemmarna i de olika klubbarna i regel börjat med judo och alla hade flitiga kontakter med varandra,

